YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / AVGUST / 8-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
II-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig‘i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNING AHAMIYATI 12
Usmonova Zarina

O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING HUQUQIY MEXANIZMLARI VA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 19
Zaripova Sabrina Zafar qizi

O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK TARMOG'IDA INTEGRATSIYALASHGAN MENEJMENT TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA ASOSIDA JORIY ETISH: SAMARADORLIK, TO'SIQLAR VA ISTIQBOLLAR 25
Sobirov Shohruh Shuxratovich

ISTE'MOLCHILAR ORASIDA IJTIMOIY TARMOQLARDAGI QISQA FORMATLI VIDEOKONTENTNING IMPULSIV XARID XATTI-HARAKATLARIGA TA'SIRI 30
Ra'no Balxiboyeva Davron qizi

KAPITAL BOZORI ORQALI TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH YO'LLARI 40
Otabek Oltiboyev

TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RAQAMLASHTIRISHNING YALPI TALAB O'ZGARISHIGA TA'SIRI TAHLILI 45
Ochilov Laziz Siddiqovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA YANGI ISLOHOTLARNING MAKROIQTISODIY TAHLILI 54
Sanakulova Iroda Abrorovna

GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA CHO'L YAYLOVLARI IXTISOSLASHUVINI MOSLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI VA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QIZILQUM CHO'L YAYLOVLARI MISOLIDA) 61
Kozokov Najmiddin Isomiddinovich

XALQARO OLIY TA'LIM TIZIMLARIDA UNIVERSITET BOSHQARUVINING TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL AVTONOMIYA, HISOBDORLIK VA STRATEGIK BOSHQARUV MODELLARI 68
Tursunmuratov Sherzod Turdimuratovich

THREE GENERATIONS OF REFORM: GOVERNANCE PARADIGMS AND THE MEASUREMENT GAP IN UZBEKISTAN'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRANSITION 76
Salakhutdinova Yulduz Golibovna

ГЕНЕРАТИВНЫЙ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ТРАНСФОРМАЦИЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГА 82
Умарова Нозанин Алишерзода

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 88
Sapayev Abdujalol Odinayevich

TIJORAT BANKLARIDA TO'LOV TIZIMLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH 96
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li

UMUMIY IQTISODIY MUVOZANAT NAZARIYASINING ZAMONAVIY TALQINI 102
Murodov Alisher Murodjon o'g'li

РОЛЬ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЁ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ 106
Уралова Сожида Анвар кизи

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

JIZZAX VILOYATI TURIZMINING RIVOJLANISH DINAMIKASI, TUZILMASI VA ISTIQBOLLARI (2016–2024-YILLAR) 112
Mamadiyorov Adhamjon Qo‘chqar o‘g‘li
KREATIV INDUSTRIYALARNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI VA DAROMADLARINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 121
Ulug‘bekov Sardorbek Ulug‘bekovich
TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH AMALIYOTI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO‘RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 128
Turdiyev Eralijon Muxtarovich
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA BUDJETDAN TASHQARI TUSHUMLAR AUDITINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 134
Abduraxmonov Saidqosimxon Abduhamid o‘g‘li
CHAKANA BANK XIZMATLARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING NAZARIY JIHATLARI 138
Asqarov Fayzullo G‘iyosiddin o‘g‘li
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BILIM VA MALAKALARNI RAQAMLI BAHOLASH TIZIMINING NAZARIY-IQTISODIY ASOSLARI 148
Abdiyev Nosir Raximovich
Muzaffarova Mohira Nuraliyevna
O‘ZBEKISTON BANK SEKTORIDA MOLIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI 154
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o‘g‘li
SURXONDARYO VILOYATIDA TURIZM INFRATUZILMASINING HUDUDIY RIVOJLANISH DARAJASINI QIYOSIY BAHOLASH 160
Omonova Nigora Bahodir qizi
ZAMONAVIY TO‘LOV TIZIMLARINING INSTITUTSIONAL RIVOJLANISHINI STRATEGIK BOSHQARISH MEXANIZMLARI 167
Iskandarov Xurshid Iskandarovich
TEXNOLOGIK AVLOD ALMASHINISHI SHAROITIDA ALOQA KORXONALARI TOVAR-MODDIY ZAXIRALARINING QADRSIZLANISHINI HISOBGA OLISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 175
Jamilov Jushqin Jonon o‘g‘li
SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISH DARAJASINI ANFIS ASOSIDA MODELLASHTIRISH 181
Avazova Nafisa Namazovna
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNING RAQAMLI RIVOJLANISHINI BAHOLASH: O‘ZSME-DDI MODULINING METODOLOGIYASI VA AMALIY JORIY ETISH MEXANIZMI 186
Rajabov Sirojiddin Mansurovich
ISLOM MOLIYASI TAMOYILLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKNI TA’MINLASHDAGI AHAMIYATI 193
Kenjaeva Durdona Ravshan qizi
ФАКТОРНЫЙ АНАЛИЗ КАК ИНСТРУМЕНТ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ 198
Аюбов Ойбек Улугбек угли
YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISHDA MA’LUMOTLAR TAHLILINI MATEMATIK MODELLASHTIRISH 204
Raximov Sarvarbek Abdumutalibjonovich
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, ULARNI MOLIYALASHTIRISHNI RAG‘BATLANTIRISH BO‘YICHA CHORA-TADBIRLARNING ASOSIY YO‘NALISHLARI 211
Umarova Gulzodxon Qodirbekovna

MEHMONXONA XO'JALIKLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING
INTEGRAL MEXANIZMI VA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 216
Rahimov Hasan Abdusaitovich
NOMODDIY AKTIVLAR BO'YICHA OSHKORALIKNI TAKOMILLASHTIRISH
VA MILLIY HISOBNI XALQARO STANDARTLAR BILAN UYG'UNLASHTIRISH 221
Ishankulov Izzatilla Nurillayevich
SANOATLASHTIRISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATBARDOSHLIGINI
TA'MINLASHDA UNUMDORLIK OMILI 226
Erkayev Akrom Normuxammadovich
INNOVATSION O'ZGARISHLAR ASOSIDA AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISHNING
2030-YILGACHA MO'LJALLANGAN PROGNOZ SSENARIYLARI VA
ULARNING SEZGIRLIK TAHLILI 232
Amrullayev Dadaxon
ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ УЯЗВИМОСТИ
СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ И СТРУКТУРНОЙ
ТРАНСФОРМАЦИИ 237
Эркинбаева Камила Жавланбековна
TIJORAT BANKLARI BIZNES MODELINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI:
ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 243
Sh. Nurullayeva
S. Narimonov
OLIY TA'LIMDA RAQAMLI EKOTIZIMNI SHAKLLANTIRISHDAGI
XAVF-XATARLAR (RISKLAR) VA BOSHQARUV MUAMMOLARI 249
Pirmanov Oxunjon Baxridin o'g'li
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО
ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ 256
Шомуродов Равшан Турсункулович
Хакимов Хафизбек Хамза угли
Джумабаева Гаянэ Рахимовна
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOTRANSPORT XIZMATLARI
BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI EKOLOGIK-IQTISODIY OMILLAR
ASOSIDA OSHIRISH YO'LLARI 263
Sultanov Sulaymon Safarboy o'g'li
TIJORAT BANKLARIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASH
SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 269
Abdushukurova Mehribonu Dilmurod qizi
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH, YER RESURSLARIDAN
FOYDALANISH VA AHOLINING XARID QOBILIYATI MUVOFIQLIGINI BAHOLASH 276
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich
ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ КАК ФАКТОР
РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА 281
Мирахмедова Мафтуна Ибрагимовна
TIJORAT BANKLARIDA FOIZ SIYOSATI SAMARADORLIGINI
OSHIRISHNING AMALIY JIHATLARI 288
Orifova Dilnoza Obid qizi
XALQARO KREDIT LINIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 295
Aliyev Bekzod Ilhomovich
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ
УЧЁТА И АНАЛИЗА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ВЫСШИХ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ 301
Холикова Дурдона Бунёджон кизи

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

TOSHKENT VILOYATIDA ISHLAB CHIQARISH SOHASIDA KICHIK BIZNESNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HUDUDIY DIFFERENSIATSIYASI 308
Salimov Burxoniddin

IJTIMOIY-IQTISODIY ADOLATNI TA'MINLASHDA SINERGETIK YONDASHUV: ZANJIRLI ADOLAT KONSEPSIYASI 314
Alimov Nasimjon Hoshimovich

AQLLI SHAHAR TIZIMIDA IJTIMOIY SOHA BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 319
Radjabov Bunyod Abduxalilovich

QO'SHILGAN QIYMATNI TAQSIMLASHNING SAMARALI SOLIQ MEXANIZMIGA OID XORIJ TAJRIBALARI 326
A.A. Bobomurodov

O'ZBEKISTONNING "YASHIL IQTISODIYOT" TIZIMIGA O'TISH ZARURIYATI VA XIZMATLAR SOHASI UCHUN IQTISODIY AHAMIYATI 333
Y.M.Xalikov

OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA AKADEMIK FAOLIYATNI BOSHQARISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI 342
Ixtiyorov Bekzod Zulfiqor o'g'li

YOSHLARNING RAQAMLI MEHNAT PLATFORMALARIDA BARQAROR BANDLIGINI RISKKA ASOSLANGAN STRATEGIK BOSHQARISH 349
Palvonova Sevara Baxromovna

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 355
Almanov Ilhom Sultonovich

MAKTABGACHA TA'LIM XIZMATLARINI GEYMIFIKATSIYALASH ASOSIDA TA'LIM SIFATI VA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH 362
Aslonova Rushano Ilxomovna

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY NATIJADORLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH 368
Tursunxo'jayeva Gulnoza Jamoliddin qizi

HUDUDLARNING IQTISODIY RIVOJLANISHIDA ISTE'MOLCHILAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 374
Xolmatov Azamatjon Abdupattoyevich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТА В УЗБЕКИСТАНЕ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭКСПОРТНОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ 380
Муниса Турдибаева

LOYIHA MENEJERLARINING SOFT SKILLS KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING LOYIHALAR IQTISODIY SAMARADORLIGIGA TA'SIRI 394
Zairova Farida To'xtamurod qizi

TIBBIY XIZMAT KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH 400
O'roqov Firdavs Ortiqniyoz o'g'li

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI 407
Jumaev Sohib Baxodirovich

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI VA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING TRANSFORMATSIYON MODELI 412
Murodullayeva Guljaxon A'zamjon qizi

INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI 418
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI 426
Olimboyeva Nazokat Abdujabbor qizi

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARIDA INTEGRALLASHGAN RISKKA YO'NALTIRILGAN AUDIT MODELIDAN FOYDALANISH USLUBIYOTI........ 431
Muydinov Erkin Jamaldinovich

MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 441
Bekbergenov G'ayrat Shuxratovich

YENGIL SANOAT KORXONALARINING EKSPORT FAOLIYATINI SOLIQ MEXANIZMLARI ASOSIDA MOLIYAVIY RAG'BATLANTIRISH 446
O'rinova Umida Qodirjonovna

SOG'LIQNI SAQLASHNING YAGONA RAQAMLI EKOTIZIMIDA KIBERXAVFSIZLIK RISKLARINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 450
Turayeva Nafisa Odiljonovna

XORAZM VILOYATIDA YER BOZORI INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 456
Ubaydov Mirshod Ismailovich

O'ZBEKISTON UY-JOY BOZORIDA MOLIYAVIY PUFAK XAVFINI BAHOLASH: INTEGRAL INDEKSNI SHAKLLANTIRISH VA EKONOMETRIK TAHLIL 462
Botirov Islombek Ulug'bek o'g'li

SUTCHILIKGA IXTISOSLASHGAN CHORVACHILIK KORXONALARIDA TANNARXNING BUXGALTERIYA HISOBINING OBYEKTI SIFATIDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 467
Razzoqov Abbos Abdumalik o'g'li

BUDJET TASHKILOTLARIDA MOLIYAVIY XATO VA NOMUVOFIQLIKLAR ICHKI AUDITINING INSTITUTSIONAL-TASHKILIY MEXANIZMI 472
Mulayev Farxod Alisherovich

SHAHAR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK BARQARORLIK TAMOYILLARINI JORIY ETISH: MUAMMOLAR, INNOVATSION YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR........ 477
Nurtayev Zaxriddin

SANOATNING «DRAYVER» SOHALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY O'SISHNI JADALLASHTIRISH 482
Xolbozorov Muzraf Yusup o'g'li

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ЦИФРОВОГО СТРАХОВАНИЯ ТУРИСТСКИХ РИСКОВ В УЗБЕКИСТАНЕ 489
Усманова Азиза Бахтиер кизи

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AHOLIGA KO'RSATILADIGAN XIZMATLARNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI........ 497
Rajabov Saidrasul Xalil o'g'li

AYOLLAR TADBIRKORLIGI VA GENDER TENGLIGI: XITOY VA O'ZBEKISTON MEHNAT BOZORLARI TRANSFORMATSIYASI MISOLIDA 504
Xasanova Shaxzoda

SOLIQ TIZIMIDA MARKIROVKALASH ORQALI XUFIYONA IQTISODIYOT VA SOLIQDAN QOCHISHNI QISQARTIRISH AMALIYOTI TAHLILI........ 510
Ismailov Bobir Salomovich

MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA BOSHQARUV HISOBOTI METODOLOGIYASINI SHAKLLANTIRISH KONSEPSIYALARI 517
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna

HUDUDIY IQTISODIY TIZIMNI INNOVATSION BOSHQARISHDA "INNOVATSION EKOTIZIM"KONSEPSIYASI ASOSIDA ICHKI VA TASHQI MUHITLAR O'RTASIDAGI DINAMIK O'ZARO TA'SIRLARNI BAHOLASH........ 521
Xolov Azimjon

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ECONOMIC AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN TOURISM 530
Abdurashidova Mahfuza Tolibjon kizi
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 534
Kulboyeva Nargiz Majitovna
SAVDO XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH 545
Raxmanov Sherzod Shuxratovich
АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ АУДИТА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 552
Абдуллаева Ш.Э.
Чернушкина Л.А.
O'ZBEKISTONDA JADAL URBANIZATSIYA SHAROITIDA YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARINI SHAHARSOZLIKKA INTEGRATSIYA QILISH 557
Azamiddin Quldashev
MANAGEMENT OF CULTURAL HERITAGE IN TOURIST DESTINATIONS OF UZBEKISTAN: THE CASE OF THE NEWLY RESTORED IMAM AL-BUKHARI COMPLEX 562
Saidzoda Shakhlokhon Murodilloevna
O'ZBEKISTONDA PENSIYA TIZIMINING HOZIRGI HOLATI VA MINTAQAVIY TAHLILI 568
Jumabayeva Kumush Botir qizi
CIVIL-MILITARY COOPERATION AND SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT IN NIGERIA: A STATISTICAL ASSESSMENT OF EDUCATIONAL AND LEGAL POLICY OUTCOMES 578
Adams Adah Otakwu
Muhammad Auwal Sule
Blessing Onyanta Otakwu
Mercy Omoo Otakwu
SOCIAL CONDITIONS AND ORGANISED CRIMINALITY IN NIGERIA: IMPLICATIONS FOR LAW ENFORCEMENT AND SOCIAL POLICY 591
Adams Adah Otakwu
Muhammad Auwal Sule
TEMIR YO'L TRANSPORTI KORXONALARINING EKOLOGIK-IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODIK ASOSLARI 601
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna
KICHIK BIZNESDA BANDLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI TIZIMLASHTIRISH VA BAHOLASHNING EKONOMETRIK YONDASHUVLARI 607
Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li

KICHIK BIZNESDA BANDLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI TIZIMLASHTIRISH VA BAHOLASHNING EKONOMETRIK YONDASHUVLARI

Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li
Oriental universiteti katta o'qituvchisi.
E-mail: turdikulovfarrukh@gmail.com
ORCID: 0009-0002-6103-057

Annotatsiya. Maqolada kichik biznes subyektlarida bandlikni oshirishga ta'sir etuvchi omillarni tizimli tartibga solish hamda ularni baholashning ekonometrik yondashuvlarini tanlash va asoslash masalalari yoritilgan. Tadqiqotning maqsadi – bandlikka ta'sir etuvchi ko'p sonli va turlicha tabiatga ega omillarni yagona tizimga keltirish hamda ularni miqdoriy baholash uchun eng maqbul ekonometrik vositalarni ilmiy jihatdan tanlashdan iborat. Tadqiqot usullari sifatida qiyosiy-tahliliy usul, ekspert baholash, shuningdek, dinamik tahlil, korrelyatsion-regression tahlil, bosh komponentalar tahlili (PCA), panel ma'lumotlar regressiyasi (Fixed/Random Effects), Logit/Probit modellari va Difference-in-Differences kabi ekonometrik metodlarning qiyosiy kontent-tahlili qo'llanilgan. Tadqiqot natijasida bandlikka ta'sir etuvchi omillar sakkiz funksional guruhga (iqtisodiy, institutsional, demografik, hududiy, moliyaviy, innovatsion, raqamli, tashqi iqtisodiy) tizimlashtirilgan, o'nta asosiy ekonometrik metodning afzalliklari va cheklovlari mezonlar bo'yicha qiyoslangan hamda ularning tadqiqot maqsadiga mosligi besh balli shkalada baholangan. Baholash natijasida hududiy panel tadqiqoti uchun Fixed Effects modeli eng maqbul asosiy vosita, ko'p omilli regressiya, PCA va Difference-in-Differences esa uni to'ldiruvchi vositalar sifatida asoslangan. Tadqiqot natijalaridan hududiy bandlik siyosatini ishlab chiqishda, statistika idoralari va ilmiy-tadqiqot muassasalarining amaliy tahliliy faoliyatida foydalanish mumkin.

Kalit so'zlar: kichik biznes, bandlik omillari, ekonometrik metod, panel regressiya, Fixed Effects, omillarni tizimlashtirish, sababiy tahlil, hududiy tahlil.

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы систематизации факторов, влияющих на рост занятости в субъектах малого бизнеса, а также выбора и обоснования эконометрических подходов к их оценке. Цель исследования состоит в объединении многочисленных и разнородных по природе факторов занятости в единую систему и в научном обосновании наиболее подходящих эконометрических инструментов для их количественной оценки. В качестве методов исследования применены сравнительно-аналитический метод, экспертная оценка, а также сравнительный контент-анализ таких эконометрических методов, как динамический анализ, корреляционно-регрессионный анализ, метод главных компонент (PCA), панельная регрессия (Fixed/Random Effects), модели Logit/Probit и Difference-in-Differences. В результате исследования факторы, влияющие на занятость, систематизированы в восемь функциональных групп (экономические, институциональные, демографические, региональные, финансовые, инновационные, цифровые, внешнеэкономические), сопоставлены преимущества и ограничения десяти основных эконометрических методов по установленным критериям, а их соответствие цели исследования оценено по пятибалльной шкале. По результатам оценки модель Fixed Effects обоснована как наиболее подходящий базовый инструмент для регионального панельного исследования, а множественная регрессия, PCA и Difference-in-Differences – как дополняющие инструменты. Результаты исследования могут быть использованы при разработке региональной политики занятости, а также в практической аналитической деятельности статистических органов и научно-исследовательских учреждений.

Ключевые слова: малый бизнес, факторы занятости, эконометрический метод, панельная регрессия, Fixed Effects, систематизация факторов, каузальный анализ, региональный анализ.

Abstract. The article addresses the systematization of factors influencing employment growth in small business entities and the selection and justification of econometric approaches for their assessment. The purpose of the study is to bring the numerous and heterogeneous employment-related factors into a single system and to scientifically select the most appropriate econometric tools for their quantitative evaluation. The research methods include comparative-analytical analysis, expert assessment, and a comparative content analysis of econometric techniques such as dynamic analysis, correlation-regression analysis, principal component analysis (PCA), panel data regression (Fixed/Random Effects), Logit/Probit models, and Difference-in-Differences. As a result, the factors affecting employment are systematized into eight functional groups (economic, institutional, demographic, regional, financial, innovation, digital, and external economic), the advantages and limitations of ten core econometric methods are compared against defined criteria, and their fit for the research objective is scored on a five-point scale. The evaluation substantiates the Fixed Effects model as the most suitable core instrument for a regional panel study, with multiple regression, PCA, and Difference-in-Differences serving as complementary tools. The findings can be applied in designing regional employment policy and in the practical analytical work of statistical agencies and research institutions.

Keywords: small business, employment factors, econometric method, panel regression, Fixed Effects, systematization of factors, causal analysis, regional analysis.

KIRISH

Kichik biznes subyektlarida bandlikning oʻsish surʼati bir xil hajmga va bir xil faoliyat turiga ega korxonalarda ham hududlar kesimida sezilarli darajada farqlanishi mumkin. Bu holat bandlikka taʼsir etuvchi omillarning yagona emas, balki oʻzaro uzviy bogʻliq koʻp qatlamli tizimdan iborat ekanini koʻrsatadi. Shu bilan birga, mazkur omillarni chuqur va aniq baholash uchun ularni tasodifiy tanlangan bitta statistik usul orqali emas, balki har bir omil guruhining xususiyatlariga mos keladigan zamonaviy ekonometrik vositalar yordamida tadqiq etish maqsadga muvofiqdir.

Aynan shu jihat mazkur mavzuning amaliy dolzarbligini belgilaydi. Kichik biznesni qoʻllab-quvvatlashga yoʻnaltirilgan resurslardan samarali foydalanish sharoitida bandlikka taʼsir etuvchi omillarni ilmiy asosda aniqlash va ularning taʼsir darajasini toʻgʻri baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday yondashuv qaysi omillar bandlikning oʻsishiga koʻproq hissa qoʻshayotganini aniqlash, mavjud imkoniyatlardan oqilona foydalanish hamda kichik biznesni rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari va hududiy siyosatning samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Shu nuqtayi nazardan, kichik biznesda bandlikni oshirishga taʼsir etuvchi omillarni tizimlashtirish va ularni zamonaviy ekonometrik usullar asosida kompleks baholash ilmiy hamda amaliy jihatdan dolzarb yoʻnalishlardan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bandlik determinantlarini ekonometrik baholash boʻyicha xorijiy adabiyotlarda uzoq tarixga ega ilmiy yoʻnalish shakllangan. D. J. Storey firmalarning tugʻilishi, oʻsishi va yashab qolishini yaxlit dinamik tizim sifatida modellashtirib, statik koʻrsatkichlar oʻrniga vaqt boʻyicha kuzatuvlarga asoslangan tahlilning ustunligini asoslagan [19]. S. J. Davis, J. Haltiwanger va S. Schuh kichik korxonalarda yalpi ish oʻrinlari yaratilishi yuqori boʻlsa-da, ularning yoʻqolish surʼati ham yuqori ekanini koʻrsatib, oddiy oʻrtacha koʻrsatkichlar sof bandlik dinamikasini toʻliq aks ettirmasligi mumkinligini asoslagan [5]. J. C. Haltiwanger, R. S. Jarmin va J. Miranda firma yoshi va hajmini bir vaqtning oʻzida nazorat qiluvchi ekonometrik spetsifikatsiya zarurligini asoslab, faqat hajm boʻyicha guruhlash statistik jihatdan notoʻgʻri natijalarga olib kelishi mumkinligini koʻrsatgan [9]. M. Ayyagari, A. Demirgüç-Kunt va V. Maksimovic rivojlanayotgan mamlakatlar maʼlumotlari asosida regressiya tahlilini oʻtkazib, kichik va yosh firmalarning bandlik oʻsishidagi ulushi rivojlangan mamlakatlarga qaraganda yuqoriroq ekanini aniqlagan [3]. Bu esa ekonometrik natijalarni bir mamlakatdan ikkinchisiga mexanik tarzda koʻchirish mumkin emasligini koʻrsatadi. T. Beck, A. Demirgüç-Kunt va R. Levine kross-mamlakat regressiyasida kichik biznes ulushi bilan iqtisodiy oʻsish oʻrtasidagi oddiy korrelyatsiyani sababiy bogʻliqlik sifatida talqin qilishning metodologik xavfini alohida taʼkidlagan [4]. Z. J. Acs va hammualliflari esa panel Fixed Effects spetsifikatsiyasidan foydalanib, tadbirkorlik va institutsional sifatni yagona ekonometrik model doirasida baholash imkoniyatini amalda koʻrsatgan [1].

Oʻzbekistonlik tadqiqotchilar orasida ham bandlik determinantlarini miqdoriy baholashga bagʻishlangan tadqiqotlar mavjud. S. Isakjanova yoshlar demografiyasi va tadbirkorlik faolligi oʻrtasidagi bogʻliqlikni statistik dinamika usulida tahlil qiladi [11], O. Arzikulov kichik va oʻrta biznesning YaIM, bandlik va eksport koʻrsatkichlariga ta'sirini ekonometrik modellashtirish orqali baholaydi [2], J. Kurbonov kichik biznes rivojlanishiga ta'sir qiluvchi ichki va tashqi omillarni tizimli tarzda oʻrganadi [12]. G. R. Kuziyeva innovatsiya va raqamlashtirish darajasining ishchi kuchi samaradorligiga ta'sirini baholasa [13], F. N. Yuldashev axborot tizimlaridan foydalanish bilan xodimlar faoliyati samaradorligi oʻrtasidagi bogʻliqlikni tadqiq etadi [24], Sh. Xoliyorova esa ayollar bandligiga ta'sir etuvchi omillarni regressiya modeli orqali aniqlaydi [23]. U. V. Gʻafurov kichik biznesni davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini, jumladan, tartibga solish intensivligi bilan bandlik natijasi oʻrtasidagi bogʻliqlikni tahlil qiladi [7], S. K. Salaev esa kichik biznes rivojlanish tendensiyalarini dinamik model asosida bashoratlashga urinadi [18].

Keltirilgan tadqiqotlarning umumiy jihati shundaki, ularning har biri, qoida tariqasida, bitta ekonometrik metod (regressiya, korrelyatsiya yoki statistik dinamika) doirasida cheklanadi va bandlikka ta'sir etuvchi sakkizta omil guruhini yagona tanlash mezonlari asosida qiyoslab, ularga mos metodni ilmiy asoslangan holda tanlash mexanizmini toʻliq yoritmaydi. Bundan tashqari, milliy tadqiqotlarda hududiy panel ma'lumotlar asosida qurilgan modellardan foydalanish nisbatan kam uchraydi. Bu esa hududlar oʻrtasidagi kuzatilmaydigan farqlarni, masalan, boshqaruv sifati yoki ishbilarmonlik madaniyati kabi omillarni hisobga olish imkoniyatini cheklashi mumkin.

Aynan shu ilmiy boʻshliq – bandlik omillarini yagona tizimga keltirish va ularni baholash uchun ekonometrik metodlarni ilmiy asoslangan mezonlar boʻyicha tanlash mexanizmini takomillashtirish zarurati – mazkur maqolaning tadqiqot yoʻnalishini belgilaydi.

Tadqiqot Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qoʻllab-quvvatlash chora-tadbirlari toʻgʻrisida" gi PQ-306-son qaroriga[1] [16] tayanadi. Mazkur qarorda davlat koʻmagidan foydalanish shartlaridan biri sifatida kamida 4, 5 yoki 10 nafar doimiy ish oʻrni tashkil etish mezoni belgilangan. Ushbu me'yor bandlik natijasini korxona darajasida qayd etishning huquqiy asosini yaratadi hamda kichik biznes subyektlarida yangi ish oʻrinlarini shakllantirishni ragʻbatlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bandlik natijasining qaysi omillar hisobiga shakllanishini aniqlash uchun tegishli iqtisodiy-statistik va ekonometrik yondashuvlardan foydalanish zarurati mavjud.

"Kichik va oʻrta biznesning iqtisodiyotdagi oʻrnini oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida" gi PF-50-son Farmonda[2] [17] 2030-yilgacha sektor ulushini 78 foizga yetkazish va 2 milliondan ortiq yangi ish oʻrni yaratish vazifasi belgilangan. Mazkur maqsadlar kichik va oʻrta biznesning bandlikni ta'minlashdagi rolini yanada kuchaytirishga qaratilgan boʻlib, cheklangan davlat resurslaridan samarali foydalanish va bandlik samarasi yuqori boʻlgan yoʻnalishlarni aniqlashni taqozo etadi. Shu nuqtayi nazardan, bandlikka ta'sir etuvchi omillarning nisbiy ta'sir kuchini ishonchli ekonometrik usullar yordamida oʻlchash muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Shu asosda tadqiqotda quyidagi masalalar belgilandi: birinchidan, bandlikka ta'sir etuvchi koʻp sonli omillarni ularning ta'sir yoʻnalishi va mexanizmiga koʻra bir nechta yaxlit funksional guruhlarga birlashtirish; ikkinchidan, mavjud ekonometrik va statistik metodlarni ma'lumotlarga boʻlgan talab, sababiy bogʻliqlikni aniqlash imkoniyati hamda hududiy tafovutlarni hisobga olish qobiliyati mezonlari boʻyicha qiyoslash va ularning tadqiqot maqsadiga muvofiqligini asoslangan tarzda baholash; uchinchidan, tanlangan asosiy metod uchun aniq ekonometrik spetsifikatsiyani hamda uning natijalari ishonchliligini ta'minlovchi diagnostik testlar majmuini shakllantirish.

Tadqiqot obyekti – Oʻzbekistonning kichik biznes subyektlarida bandlikka ta'sir etuvchi omillar majmui, predmeti esa – ushbu omillarni tizimlashtirish va ularni miqdoriy baholash imkonini beruvchi ekonometrik usullar oʻrtasidagi metodologik bogʻliqlikdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning birinchi bosqichida bandlikka ta'sir etuvchi omillar ularning iqtisodiy tabiati va ta'sir kanallaridan kelib chiqib, sakkizta funksional guruhga tizimlashtirildi. Jumladan, iqtisodiy omillar (YaIM va tarmoq mahsuloti oʻsishi, ichki talab), institutsional omillar (roʻyxatdan oʻtkazish tartibi, soliq yuki, mulk huquqining himoyasi), demografik omillar (mehnatga layoqatli aholi soni, migratsiya saldosi), hududiy omillar (infratuzilma, bozor sigʻimi, transport imkoniyatlari), moliyaviy omillar (kredit hajmi, foiz stavkasi, moliyaviy inklyuziya), innovatsion omillar (yangi mahsulot va texnologiyalar, ilmiy-tadqiqot va tajriba-

1 Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 07.06.2022 yildagi 306-son https://lex.uz/ru/docs/-6049663
2 Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 19.03.2025 yildagi PF-50-son https://lex.uz/docs/-7444738

konstruktorlik ishlanmalariga (R&D) xarajatlar), raqamli omillar (internet qamrovi, elektron savdo) hamda tashqi iqtisodiy omillar (eksport-import hajmi, xorijiy investitsiyalar) alohida guruhlar sifatida shakllantirildi (1-rasm).

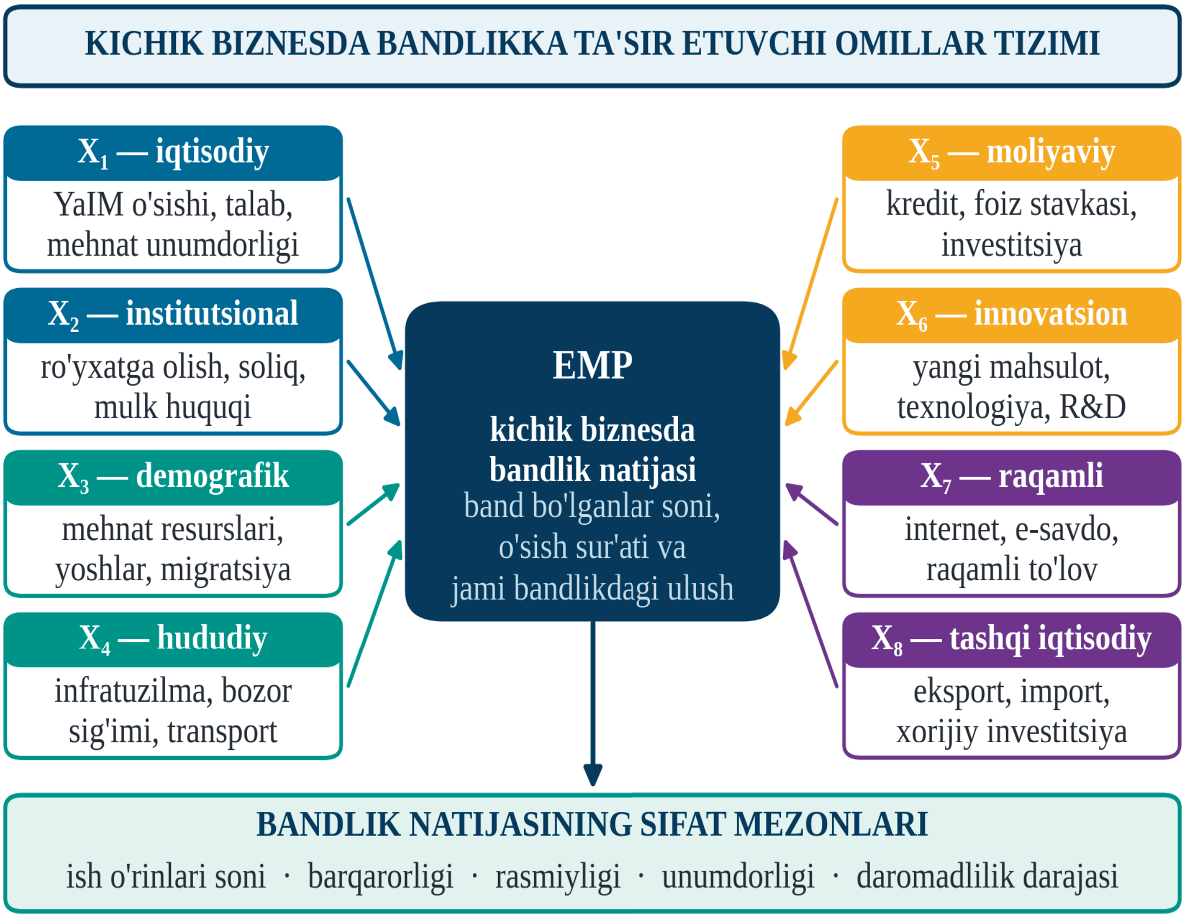

1-rasm. Kichik biznesda bandlikka ta’sir etuvchi omillarning tizimli sxemasi

Sxemadan ko‘rinib turibdiki, omillarning bandlikka ta’siri ko‘p yo‘nalishli va dinamik xususiyatga ega. Masalan, innovatsion omillar guruhida yangi texnologiyalarni joriy etish qisqa muddatda ayrim mehnat jarayonlarining avtomatlashtirilishiga olib kelishi mumkin, biroq uzoq muddatda ishlab chiqarish hajmining kengayishi, yangi faoliyat yo‘nalishlarining shakllanishi va qo‘shimcha ish o‘rinlarining yaratilishiga xizmat qilishi ehtimoli yuqori. Xuddi shuningdek, tashqi iqtisodiy omillar guruhida eksport faolligining ortishi bandlikni kengaytirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin, import raqobati esa korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishga bo‘lgan ehtiyojni kuchaytiradi. Natijada korxonalar samaradorlikni oshirish, yangi bozorlarni egallash va bandlik imkoniyatlarini kengaytirishga intiladi.

Bunday ko‘p yo‘nalishli va vaqt davomida o‘zgarib turuvchi ta’sirlarni chuqurroq aniqlash uchun tanlangan ekonometrik usul nafaqat statik bog‘liqliklarni, balki omillarning dinamik ta’siri va hududlar o‘rtasidagi heterojenlikni ham hisobga olish imkonini berishi lozim.

Ushbu metodologik talabdan kelib chiqib, tadqiqotda amaliyotda keng qo‘llaniladigan o‘nta metod – dinamik tahlil, korrelyatsion tahlil, ko‘p omilli regressiya, panel Fixed Effects, VAR modeli, bosh komponentalar tahlili (PCA), entropiya usuli, Logit/Probit modellari, Difference-in-Differences (DiD) va ekspert baholash (GEM uslubida) – to‘rtta asosiy mezon: tahlil chuqurligi, sababiy bog‘liqlikni aniqlash imkoniyati, hududiy tafovutlarni nazorat qilish qobiliyati hamda ma’lumotlarga bo‘lgan talab bo‘yicha qiyosiy tahlil qilindi (1-jadval).

1-jadval
Kichik biznes bandligiga ta'sir etuvchi omillarni baholashda qo'llaniladigan ekonometrik metodlarning qiyosiy tahlili

Metod	Afzalligi	Cheklovi	Qo'llash sohasi
Dinamik tahlil	Tendensiya va o'sish sur'atlarini ko'rsatadi	Sababiy ta'sirni aniqlamaydi	Vaqt qatori tahlili
Korrelyatsion tahlil	Bog'liqlik kuchi va yo'nalishini aniqlaydi	Sababiylikni isbotlamaydi	Dastlabki diagnostika
Ko'p omilli regressiya	Har bir omilning ta'sirini alohida o'lchaydi	Endogenlik muammosi mavjud	Hudud va firma tahlili
Panel Fixed Effects	Kuzatilmaydigan hududiy farqlarni nazorat qiladi	Vaqt davomida o'zgarmaydigan omillarni baholamaydi	Hudud × yil kesimi (eng maqbul)
VAR modeli	Ikki tomonlama dinamik ta'sirni o'lchaydi	Uzun vaqt qatorini talab etadi	Makro daraja
PCA usuli	Ko'p sonli indikatorlarni integral indeksga aylantiradi	Natijalarni izohlash murakkab	Integral indekslash
Entropiya usuli	Vaznlarni obyektiv belgilaydi	Ma'lumotlar dispersiyasiga bog'liq	Integral baholash
Logit/Probit	Ish o'rni yaratish ehtimolini baholaydi	Uzluksiz natijalar uchun mos emas	Firma darajasidagi mikro-ma'lumotlar
Difference-in-Differences (DiD)	Davlat siyosatining sababiy ta'sirini baholaydi	Mos nazorat guruhini talab etadi	Qo'llab-quvvatlash dasturlari
Ekspert baholash (GEM)	Institutsional sifatni o'lchaydi	Subyektivlik darajasi yuqori	Ekotizim tahlili (qo'shimcha)

Har bir metodning tadqiqot maqsadiga – O'zbekistonning 14 ta hududini qamrab oluvchi panel ma'lumotlar bazasida bandlik omillarini baholashga – muvofiqligi besh balli shkalada ekspert baholash asosida aniqlandi (2-rasm).

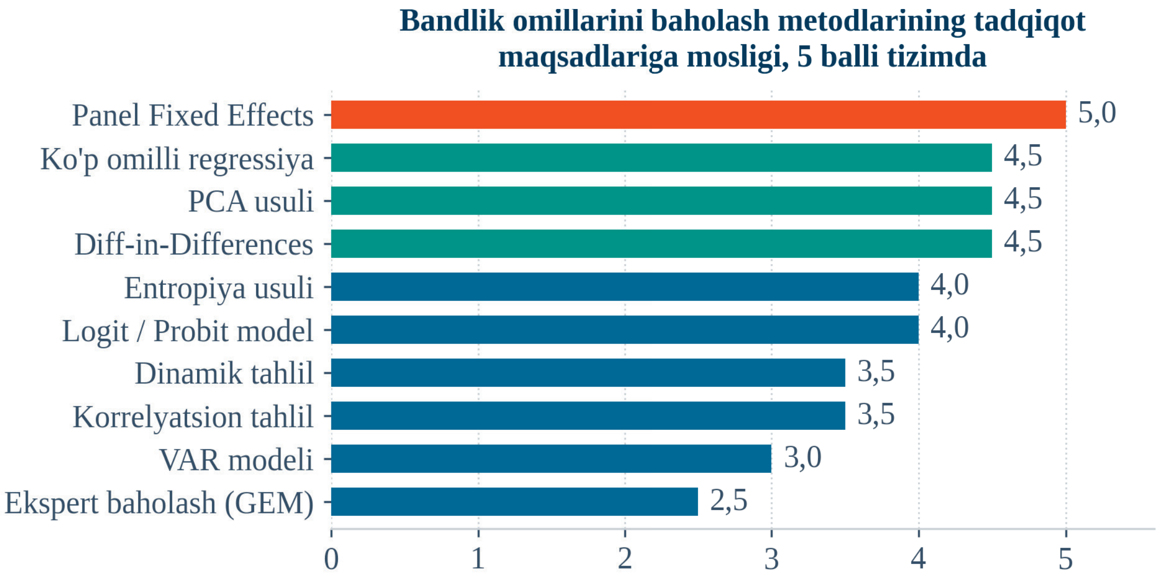

2-rasm. Bandlik omillarini baholash metodlarining tadqiqot maqsadlariga mosligi, 5 balli tizim asosida

Baholash natijalariga ko'ra, Panel Fixed Effects modeli eng yuqori – 5,0 ballik natijani qayd etdi. Mazkur metod hududlarning kuzatilmaydigan doimiy xususiyatlarini, masalan, ishbilarmonlik muhiti yoki mahalliy

boshqaruv sifati kabi omillarni nazorat qilish imkonini berishi bilan belgilangan mezonlarning barchasi bo'yicha muvozanatli natijalarni ta'minlaydi. Ko'p omilli regressiya, PCA va Difference-in-Differences (har biri 4,5 ball) asosiy modelni to'ldiruvchi vositalar sifatida, entropiya usuli hamda Logit/Probit modellari (4,0 ball) esa muayyan masalalarni chuqurroq tahlil qilish uchun qo'shimcha vositalar sifatida tavsiya etildi. Dinamik va korrelyatsion tahlil (3,5 ball) dastlabki diagnostika bosqichida, VAR modeli (3,0 ball) makro darajadagi qo'shimcha tahlil vositasi sifatida, ekspert baholash (2,5 ball) esa institutsional sifatni qo'shimcha ravishda baholash vositasi sifatida qo'llanilishi maqsadga muvofiq deb topildi.

Tanlangan asosiy metod – Panel Fixed Effects – uchun quyidagi ekonometrik spetsifikatsiya shakllantirildi:

$$EMPit = \alpha + \beta_1 ECONit + \beta_2 INSTit + \beta_3 DEMit + \beta_4 REGit + \beta_5 FINit + \beta_6 INNOVit + \beta_7 DIGit + \beta_8 EXTit + \mu i + \lambda t + \varepsilon it, \quad (1)$$

bunda: $\mathbf{EMP_{it}}$ – *i*-hududda *t*-yilda kichik biznesda band bo'lganlar sonining o'sish sur'ati; **ECON, INST, DEM, REG, FIN, INNOV, DIG** va **EXT** – mos ravishda sakkizta omillar guruhining subindekslari; μ_i – hududning kuzatilmaydigan doimiy xususiyati (Fixed Effect); λ_t – yilga xos umumiy shoklar; ε_{it} – tasodifiy xatolik.

Fixed Effects va Random Effects spetsifikatsiyalari orasidagi tanlov Hausman testi orqali amalga oshiriladi. Uning statistikasi quyidagicha aniqlanadi:

$$H = (\hat{\beta}FE - \hat{\beta}RE)' [Var(\hat{\beta}FE) - Var(\hat{\beta}RE)]^{-1} (\hat{\beta}FE - \hat{\beta}RE) \sim \chi^2(k), \quad (2)$$

bunda **k** – model parametrlari soni. Test statistikasi statistik jihatdan muhim bo'lsa ($p < 0,05$), Fixed Effects spetsifikatsiyasi afzal ko'riladi, chunki ushbu holatda hududiy individual effektlar regressorlar bilan korrelyatsiyalangan bo'lishi mumkin va Random Effects baholovchisining muvofiqligi cheklanishi ehtimoli mavjud.

Modelning ishonchliligini baholash uchun uchta qo'shimcha diagnostik test o'tkaziladi. Multikollinearlikni aniqlash uchun har bir regressor bo'yicha dispersiyani inflyatsiyalash koeffitsiyenti (VIF) hisoblanadi:

$$VIF_j = 1 / (1 - R^2_j) \quad (3)$$

Agar VIF > 10 bo'lsa, jiddiy multikollinearlik mavjudligi ehtimoli yuqori deb baholanadi. Geteroskedastiklik Breusch–Pagan testi, avtokorrelyatsiya esa Wooldridge testi yordamida tekshiriladi. Diagnostik testlar natijasida tegishli muammolar aniqlangan taqdirda, standart xatoliklar hududlar bo'yicha klasterlashtirilgan (clustered standard errors) holda qayta hisoblanadi.

Ushbu spetsifikatsiya asosida standartlashtirilgan regressiya koeffitsiyentlari yordamida har bir omil guruhining bandlikka nisbiy hissasi quyidagi formula orqali aniqlanadi:

$$P_j = |\beta_j| / \Sigma|\beta_j| \times 100. \quad (4)$$

Metodologiyaning tahliliy imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida Jahon banki tomonidan qo'llaniladigan Shapley dekompozitsiyasi usulidan foydalanish taklif etiladi. Mazkur usul umumiy bandlik o'zgarishini har bir omil guruhining marjinal hissasi asosida taqsimlash hamda standartlashtirilgan koeffitsiyentlar asosida olingan natijalarni qo'shimcha tekshirish (robustness check) imkonini beradi [22].

Xalqaro tashkilotlar ham mazkur yondashuvga yaqin metodologiyalardan foydalanadi. Xalqaro valyuta jamg'armasining (XVF) SME Financial Inclusion indeksi PCA asosida subindekslarni yagona integral ko'rsatkichga birlashtiradi [6]. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot Dasturi (BMTTD) natijaviy ko'rsatkichlarni ijtimoiy va sifat mezonlari bilan to'ldirishni tavsiya etadi [21]. Global Entrepreneurship Monitor (GEM) esa institutsional muhitni ekspert so'rovlari orqali baholaydi [8]. Xalqaro mehnat tashkilotining (ILO) bandlik diagnostikasi yondashuvi esa mavjud cheklovlarni bosqichma-bosqich aniqlash mantig'iga asoslanadi [10].

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan tizimlashtirish va qiyosiy tahlil natijasida bir qator ilmiy va amaliy natijalarga erishildi. Birinchidan, bandlikka ta'sir etuvchi omillar sakkizta funksional guruhga tizimlashtirilib, ularning ta'sir mexanizmlari aniq belgilandi (1-rasm). Mazkur tizimlashtirish keyingi ekonometrik tahlilda o'zgaruvchilarni tanlash, ularni tegishli ko'rsatkichlar orqali ifodalash hamda o'lchov birliklarini belgilash uchun amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Ikkinchidan, o'nta ekonometrik metodning to'rtta mezon bo'yicha qiyosiy tahlili (1-jadval) har bir metodning o'ziga xos imkoniyat va afzalliklariga ega ekanini ko'rsatdi. Masalan, korrelyatsion tahlil sodda va tezkor dastlabki

baholash imkonini bersa, DiD usuli tegishli shartlar mavjud bo‘lgan hollarda sababiy ta’sirni chuqurroq baholash imkonini beradi. Shu bois bandlik omillarini kompleks baholashda yagona metodga tayanishdan ko‘ra, o‘zaro to‘ldiruvchi metodlar majmuasidan foydalanish maqsadga muvofiq ekani asoslandi.

Uchinchidan, metodlarning besh balli shkalada baholanishi (2-rasm) Panel Fixed Effects modelining 5,0 ball bilan hududiy panel tadqiqoti uchun eng maqbul asosiy vosita ekanini ko‘rsatdi. Ushbu natija D. J. Storey [19] hamda Z. J. Acs va hammualliflari [1] tomonidan qayd etilgan panel yondashuvning afzalliklari haqidagi xulosalar bilan uyg‘unlashadi. Mazkur tadqiqotda esa ushbu metodning afzalligi to‘rtta aniq mezon asosida sonli baholash orqali yanada tizimli tarzda asoslandi.

To‘rtinchidan, tanlangan Fixed Effects modeli uchun to‘liq ekonometrik spetsifikatsiya (1)-formula shaklida ishlab chiqilib, u Hausman testi (2), VIF ko‘rsatkichi (3), Breusch–Pagan va Wooldridge testlari bilan to‘ldirildi. Mazkur diagnostik tekshiruvlar majmuasi model natijalarining ishonchliligini oshirish, endogenlik, multikollinearlik, geteroskedastiklik va avtokorrelyatsiya bilan bog‘liq metodologik jihatlarni aniqlash hamda ekonometrik baholash sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Bu yondashuv M. Ayyagari va hammualliflari [3] hamda T. Beck va hammualliflari [4] tomonidan ta’kidlangan omillar o‘rtasidagi bog‘liqlikni ehtiyotkorlik bilan talqin qilish zarurati bilan hamohangdir (2-jadval).

2-jadval

Omillar guruhlarining bandlikka kutilayotgan ta’sir yo‘nalishlari va nazariy asoslari

Omillar guruhi	Kutilayotgan ta’sir yo‘nalishi	Nazariy/empirik asos
Iqtisodiy (ECON)	**Ijobiy:** YaIM o‘sishi → talabning o‘sishi → bandlikning ortishi	Baumol, Beck va hammualliflari [4]
Institutsional (INST)	**Ijobiy:** tartibga solish yukining pasayishi → tranzaksiya xarajatlarining kamayishi	Acs va hammualliflari [1], G‘afurov [7]
Demografik (DEM)	**Noaniq:** mehnat taklifining o‘sishi ijobiy, ishsizlik bosimining ortishi esa salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin	Isakjanova [11]
Hududiy (REG)	**Ijobiy:** infratuzilma va bozor sig‘imining kengayishi	Haltiwanger va hammualliflari [9]
Moliyaviy (FIN)	**Ijobiy:** kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi	Ayyagari va hammualliflari [3]
Innovatsion (INNOV)	**Ikki yo‘nalishli:** qisqa muddatda avtomatlashtirish ta’sirida bandlik o‘zgarishi mumkin, uzoq muddatda esa ishlab chiqarish kengayishi hisobiga ijobiy ta’sir kuchayishi kutiladi	Kuziyeva [13]
Raqamli (DIG)	**Ijobiy:** bozor geografiyasining kengayishi va xarajatlarning kamayishi	Yuldashev [24]
Tashqi iqtisodiy (EXT)	**Ikki yo‘nalishli:** eksportning kengayishi ijobiy, import raqobatining kuchayishi esa ayrim hollarda salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin	Arzikulov [2]

Beshinchidan, kutilayotgan ta’sir yo‘nalishlarining nazariy asoslanishi (2-jadval) shuni ko‘rsatadiki, sakkizta omil guruhidan oltitasining bandlikka bir yo‘nalishli, asosan ijobiy ta’sir ko‘rsatishi kutiladi. Demografik va tashqi iqtisodiy omillar guruhlari esa ikki yo‘nalishli hamda vaqt o‘tishi bilan ta’sir yo‘nalishi o‘zgarishi mumkin bo‘lgan xususiyatga ega. Mazkur holat panel modelidan foydalanish, xususan, hudud va yil bo‘yicha fixed effectlarni kiritishning metodologik ahamiyatini oshiradi. Chunki oddiy ko‘ndalang kesim (cross-section) regressiyasi hududlar va vaqt bo‘yicha yuzaga keladigan o‘ziga xos tafovutlarni to‘liq ajratib ko‘rsatish imkoniyatini cheklaydi. Olingan natijalar tadqiqot boshida belgilangan uchta asosiy vazifa bilan izchil bog‘langan: omillarni tizimlashtirish vazifasi 1-rasm orqali, metodlarni qiyoslash va tanlash vazifasi 1-jadval hamda 2-rasm orqali, ekonometrik spetsifikatsiyani asoslash vazifasi esa (1)–(4)-formulalar orqali amalga oshirildi.

Shu bilan birga, tadqiqotning metodologik chegarasi sifatida shuni qayd etish lozimki, taklif etilgan metod tanlash mexanizmi va kutilayotgan ta’sir yo‘nalishlari nazariy hamda ekspert baholashlariga asoslangan. Ularning aniq miqdoriy qiymatlarini, ya’ni β-koeffitsiyentlarni aniqlash uchun O‘zbekiston hududlari bo‘yicha tegishli real panel ma’lumotlar bazasini shakllantirish va (1)-formulada keltirilgan modelni empirik baholash talab etiladi. Mazkur yo‘nalish tadqiqotning keyingi empirik bosqichida amalga oshirilishi ko‘zda tutilgan bo‘lib, olingan natijalarni amaliy jihatdan yanada boyitish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijasida kichik biznesda bandlikka ta'sir etuvchi omillarni tizimlashtirish va ularni baholash uchun ekonometrik yondashuvlarni tanlashga qaratilgan kompleks ilmiy-metodik yechim ishlab chiqildi. Bandlikka ta'sir etuvchi omillar sakkizta funksional guruhga – iqtisodiy, institutsional, demografik, hududiy, moliyaviy, innovatsion, raqamli va tashqi iqtisodiy omillarga – tizimlashtirilib, ularning ta'sir mexanizmlari hamda kutilayotgan yo'nalishlari nazariy jihatdan asoslandi.

O'nta ekonometrik metodning to'rtta mezon bo'yicha qiyosiy tahlili hamda besh balli ekspert baholash tizimi asosida hududiy panel tadqiqoti uchun Panel Fixed Effects modeli asosiy vosita sifatida ilmiy jihatdan asoslandi. Ko'p omilli regressiya, PCA va Difference-in-Differences metodlari esa asosiy modelni to'ldiruvchi tahliliy vositalar sifatida belgilandi. Bunday metodologik kombinatsiya bandlik omillarini turli nuqtayi nazardan baholash va tadqiqot natijalarining tahliliy imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Tanlangan model uchun to'liq ekonometrik spetsifikatsiya, modelni tanlash uchun Hausman testi, multikollinearlikni baholash uchun VIF ko'rsatkichi hamda geteroskedastiklik va avtokorrelyatsiyani tekshirish uchun Breusch–Pagan va Wooldridge testlaridan iborat diagnostik yondashuv ishlab chiqildi. Mazkur metodologik vositalar majmuasi keyingi empirik baholash jarayonida model natijalarining barqarorligi va ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning amaliy-iqtisodiy ahamiyati shundaki, ishlab chiqilgan yondashuv davlat tomonidan kichik biznesni qo'llab-quvvatlash resurslarini bandlikni oshirish salohiyati yuqori bo'lgan omillar va hududlarga yanada samarali yo'naltirish imkonini beradi. Natijada davlat qo'llab-quvvatlash choralarining manzilliligi, iqtisodiy samaradorligi va bandlikka ta'sirchanligini oshirish uchun zarur metodologik asos shakllantiriladi.

Ishlab chiqilgan yondashuv tadqiqotning keyingi bosqichida O'zbekistonning 14 ta hududi bo'yicha shakllantiriladigan panel ma'lumotlar bazasida empirik sinovdan o'tkazilishi rejalashtirilgan. Ushbu empirik bosqich orqali kichik biznesda bandlikka ta'sir etuvchi omillarning real miqdoriy ta'sirini aniqlash, hududlar kesimidagi farqlarni baholash hamda bandlikni oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkoniyati yaratiladi. Shu jihatdan, mazkur tadqiqot kichik biznesda bandlikni oshirishga qaratilgan hududiy siyosat va amaliy chora-tadbirlarni takomillashtirish uchun metodologik poydevor bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Acs Z. J., Estrin S., Mickiewicz T., Szerb L. Entrepreneurship, Institutional Economics, and Economic Growth: An Ecosystem Perspective // *Small Business Economics*. – 2018. – Vol. 51. – P. 501–514. DOI: https://doi.org/10.1007/s11187-018-0013-9
2. Arzikulov O. Kichik va o'rta biznesning YaIM, bandlik, eksport ko'rsatkichlarini ekonometrik modellashtirish. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15397671
3. Ayyagari M., Demirgüç-Kunt A., Maksimovic V. Who Creates Jobs in Developing Countries? // *Small Business Economics*. – 2014. – Vol. 43. – № 1. – P. 75–99. DOI: https://doi.org/10.1007/s11187-014-9549-5
4. Beck T., Demirgüç-Kunt A., Levine R. SMEs, Growth, and Poverty: Cross-Country Evidence. – NBER Working Paper № 11224. – 2005. DOI: https://doi.org/10.3386/w11224
5. Davis S. J., Haltiwanger J., Schuh S. Small Business and Job Creation: Dissecting the Myth and Reassessing the Facts. – NBER Working Paper № 4492. – 1993. DOI: https://doi.org/10.3386/w4492
6. Fouejieu A., Sydorenko T., Nguyen A. Unlocking Access to Finance for SMEs: A Cross-Country Analysis. – IMF Working Paper № 20/55. – 2020. DOI: https://doi.org/10.5089/9781513536156.001
7. G'afurov U. V. Kichik biznesni davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish: iqtisodiyot fanlari doktori dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2017. – 68 b.
8. Global Entrepreneurship Monitor. GEM Methodology: Adult Population Survey and National Expert Survey [Elektron resurs]. – URL: https://www.gemconsortium.org/wiki/1599 (murojaat qilingan sana: 2026-yil 20-avgust).
9. Haltiwanger J. C., Jarmin R. S., Miranda J. Who Creates Jobs? Small versus Large versus Young // *Review of Economics and Statistics*. – 2013. – Vol. 95. – № 2. – P. 347–361. DOI: https://doi.org/10.1162/REST_a_00288
10. International Labour Organization (ILO). Employment Diagnostic Analysis: A Methodological Guide [Elektron resurs]. – Geneva: International Labour Office. – URL: https://www.ilo.org/publications/employment-diagnostic-analysis-methodological-guide (murojaat qilingan sana: 2026-yil 20-avgust).
11. Isakjanova S. Yoshlar demografiyasi, tadbirkorlik va bandlik ko'rsatkichlari statistikasi. DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v17i.1543

12. Kurbonov J. Kichik biznes rivojlanishiga ta'sir qiluvchi ichki va tashqi omillar. DOI: https://doi.org/10.55439/GED/vol1_iss11-12/a218
13. Kuziyeva G. R. Innovatsiya va raqamlashtirishning kichik biznesdagi ishchi kuchi samaradorligiga ta'siri. DOI: https://doi.org/10.55439/lehc/vol3iss4/a134
14. OECD. Data and Methods for Entrepreneurial Ecosystem Diagnostics. – Paris: OECD Publishing, 2025. DOI: https://doi.org/10.1787/5173f4a2-en
15. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Kichik tadbirkorlik subyektlarida band bo'lganlar soni [Elektron resurs]. – Ma'lumotlar to'plami 2026-yil 20-iyulda yangilangan. – URL: https://siat.stat.uz/data/425/ (murojaat qilingan sana: 2026-yil 20-iyul).
16. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida" gi 2023-yil 14-sentabrdagi PQ-306-son qarori // Lex.uz [Elektron resurs]. – URL: https://lex.uz/docs/-6609110
17. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kichik va o'rta biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi 2025-yil 19-martdagi PF-50-son Farmoni // Lex.uz [Elektron resurs]. – URL: https://lex.uz/docs/-7444738
18. Salaev S. K. Kichik biznes rivojlanish tendensiyalarini modellashtirish va bashoratlash // *Moliya va bank ishi jurnali*. – 2022. – URL: https://finance.tsue.uz/index.php/afa/article/view/586
19. Storey D. J. *Understanding the Small Business Sector*. – London: Routledge, 1994. – 355 p.
20. Thurik A. R., Carree M. A., van Stel A., Audretsch D. B. Does Self-Employment Reduce Unemployment? // *Journal of Business Venturing*. – 2008. – Vol. 23. – № 6. – P. 673–686. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2008.01.007
21. UNDP. Small Business, Big Impact: Impact Measurement and Management for MSMEs [Elektron resurs]. – URL: https://www.undp.org/latin-america/publications/small-business-big-impact (murojaat qilingan sana: 2026-yil 20-avgust).
22. World Bank. Jobs Diagnostics: Tools and Business Dynamics Tool [Elektron resurs]. – Washington, D.C.: World Bank Group. – URL: https://datatopics.worldbank.org/jobsdiagnostics/jobs-tools.html (murojaat qilingan sana: 2026-yil 20-avgust).
23. Xoliyorova Sh. Kichik biznesda ayollar barqaror bandligiga ta'sir qiluvchi omillar. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.16927741
24. Yuldashev F. N. Kichik biznesda axborot tizimlaridan foydalanish va xodimlar faoliyati samaradorligi. DOI: https://doi.org/10.55439/GED/vol1_iss10/a99

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/2

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz